

EVA - PÄÄTÖSTEN VAIKUTUSTEN ENNAKKOARVIOINTI

TOIMINTAOHJE

PARAINEN

Sisällysluettelo

Johdanto	1
Ennakoarviointi auttaa päättäjiä, valmistelijoita ja esittelijöitä	2
Ennakoarvioinnin seitsemän vaihetta, ohjeet ennakoarvioinnin tekijälle	2
Ennakoarvioinnin tekeminen ja sen tulosten kuvaus	3
Tarkistuslista vaikutusten ennakoarvioinnin näkökulmista	4
Valmistelija/Esittelijä: Tarkista ennen asian valmistelua, onko tarvetta tehdä ennakoarviointi	4
Lähteitä ja lisätietoa:	5

Johdanto

Kunnassa tehtävät päätökset ovat usein mittavia ja laajoja, ja ne vaikuttavat kuntalaisiin ja kunnan talouteen. Keskeisiä kuntalaisiin vaikuttavia päätöksiä tekevät kunnanvaltuusto ja – hallitus sekä lautakunnat. Tästä johtuen päättäjien tulee voida arvioida kokonaisvaltaisesti ja pitkällä aikajänteellä, millaisia vaikutuksia heidän tekemillään päätöksillä on. Vaikutusten ennakoarvioinnilla (EVA) tarkoitetaan päätösesitysten vaikutusten arviointia etukäteen.

Aluehallintoviraston 31.5.2018 päivätyn ohjauskirjeen mukaan kuntien päätösten ennakoarviointimenettely eli EVA-menettely on lakisääteinen velvoite arvioida ennalta tietyn valmisteltavan päätöksen vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. EVA lisää toiminnan suunnittelun ja päätöksenteon avoimuutta kunnissa. EVA-menettelyn toteuttamiseksi käyttöön otosta on tärkeä tehdä päätös ja menettelystä ohje.

Kun päätöksen tekijöille esitellään millaisia vaikutuksia heidän tekemillään päätöksillä on, valmistelun läpinäkyvyys lisääntyy ja luottamushenkilöt voivat ottaa vastuuta päätöksenteon vaikutuksista. Päätöksenteossa tarvitaan erilaisia päätösvaihtoehtoja, joista päättäjät voivat valita kuntalaisten näkökulmasta parhaan. Vaikutusten ennakoarviointi luo tietopohjaa poliittiselle keskustelulle, arvonmuodostukselle ja päätöksenteolle.

Vaikutusten ennakoarviointi perustuu useisiin lakeihin, kuten *maankäyttö- ja rakennuslaki, kaavoitus MRL 9 § ja MRE 1 §, terveydenhuoltolaki 11 §, YVA- laki, suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten selvittämistä koskeva SOVA- laki, tasa-arvolaki, sukupuolivaikutusten arviointi päätöksenteossa ja toiminnassa (SUVA) ja kielilaki, 2 § ja 10 §. Terveystalain (2011) mukaan kunnan on päätöksenteon ja ratkaisujen valmistelussa arvioitava ja otettava huomioon tehtävien päätösten ja ratkaisujen vaikutukset väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Ympäristövaikutusten arvioinnissa tarkastellaan hankkeen tai päätöksen vaikutuksia ympäristöön, ihmisiin kohdistuvien vaikutusten ohella.*

Kuntalain 410/2015 mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Päätösten vaikutusten ennakoarviointi tukee kestäväää päätöksentekoa.

Kuntaliitto on 8.6.2011 julkaissut suosituksen ”Vaikutusten ennakoarvioinnista kunnallisessa päätöksenteossa” kuntien ja kuntayhtymien luottamushenkilöille, viranhaltijoille ja valmistelijoille sekä soveltuvin osin kuntien liikelaitoksille. Suosituksen tarkoituksena on vahvistaa kuntien päätöksenteon ennakoivaa ja kokonaisvaltaista huomioimista kunnallisessa päätöksenteossa ja lain velvoitteiden toteuttamista.

Ennakoarviointi auttaa päättäjiä, valmistelijoita ja esittelijöitä

Ennakoarviointi toimii suunnittelun ja päätöksenteon työvälina. Se on monialainen prosessi, johon osallistuvat eri alojen asiantuntijat, työntekijät ja päättäjät. Mukana arvioinnissa ovat myös ne ihmiset tai ihmisryhmät, joihin päätöksellä saattaa olla vaikutuksia. Valmistelija/Esittelijä arvioi tarpeen päätösten vaikutusten ennakoarvioinnille, koska **esittelijä on vastuussa valmistelusta**.

Ennakoarvioinnin seitsemän vaihetta, ohjeet ennakoarvioinnin tekijälle

Tässä ohjeessa kuvataan Paraisten kaupungin ennakoarvioinnin malli. Ennakoarvioinnin tarkoituksena on eri väestöryhmiin kohdistuvien hyvinvointivaikutusten huomioiminen valmistelussa sekä valmistelijan työn jäsentäminen. Arviointi nostaa esille esitysten kaupunkilaisiin kohdistuvia vaikutuksia ja käynnistää niistä keskustelua. Vaikutusten ennakoarviointi aloitetaan valmistelun alkuvaiheessa ja arviointi kulkee mukana läpi valmisteluprosessin. Alla olevasta **tarkistuslistasta** löydät vaikutusten ennakoarvioinnissa huomioitavat näkökulmat.

Tee vaikutusten ennakoarviointi erityisen huolellisesti silloin, kun valmistelet merkittäviä väestöön kohdistuvia suunnitelmia ja päätösesityksiä. Huomioi arvioinnissa erityisesti terveys- ja hyvinvointieroihin, lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin sekä sukupuoleen, kieleen tai yhdenvertaisuuteen kohdistuvat vaikutukset.

Arviointia tehdessäsi harkitse erityisesti sidosryhmien kuulemistä. Sidosryhmien osallisuutta lisäämällä voidaan saada ajankohtaista tietoa ja sellaista tietoa, jota ei välttämättä välity muuten viranhaltijoille ja päättäjille. Tällä tavalla päätöksen tekijät voivat saada tietoa ja osallistua valmisteluun hyvissä ajoin.

Esittelijä/Valmistelija

1. Tehdessäsi päätöstä vaikutusten ennakoarvioinnin **tarpeellisuudesta** ota huomioon:

a) Ennakoarviointi tulee tehdä, kun:

- Päätöksellä on välittömiä ja/tai pitkän aikavälin vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin, elinoloihin ja terveyteen
- Päätös on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä
- Kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai kyseessä uusi palvelujen järjestämistapa
- Päätöksellä on välittömiä ja/tai pitkän aikavälin suoria vaikutuksia tai merkittäviä epäsuoria vaikutuksia hyvinvointiin

b) Ennakoarviointia ei tarvita, kun kyseessä on jokin seuraavista päätösryhmistä:

- Tiedoksi merkittävät asiat
- Yksilöä koskevat asiat
- Oikaisuvaatimukset

- Viranhaltijan nimeämiset
 - Hallinnon sisäisiä järjestelyjä koskevat asiat
 - Hankintapäätökset
 - Toiminnan seuranta, tutkimusraportit ja vastaavat
 - Kun vastataan lausuntoihin, kirjeisiin ja esityksiin
2. Jos päätät tehdä päätöksen vaikutusten ennakoarvioinnin, tutustu saatavissa olevaan tietoon, ja konsultoi tarvittaessa aihealueen asiantuntijoita. Tietoa hakiessasi muista kiinnittää huomiota haavoittuviin väestöryhmiin.
 3. Tee vaikutusten ennakoarviointi vähintään kahdesta vaihtoehdosta, joista toinen on nykytila ja toinen on vaihtoehtoinen ratkaisumalli.
 4. Tarkastele vaihtoehtoja sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.
 5. Käytä arvioinnissa seuraavia näkökulmia: Kuntalaisvaikutukset, ympäristövaikutukset, henkilöstö- ja organisaatiovaikutukset, taloudelliset vaikutukset ja lapsi- ja nuorisovaikutukset.
 6. Laadi esitys, jossa tiivistät arvioinnin aikana tekemäsi huomiot vaikutuksista yhteenvedoksi esitykseen. Muista kuvata Dynastyn esityspohjassa vaikutusten arvioinnin yhteenvedo.
 7. Kun päätös on tehty ja pantu täytäntöön, esittelijä päättää miten ja millä aikataululla päätöksen toteutumista ja vaikutuksia arvioidaan.

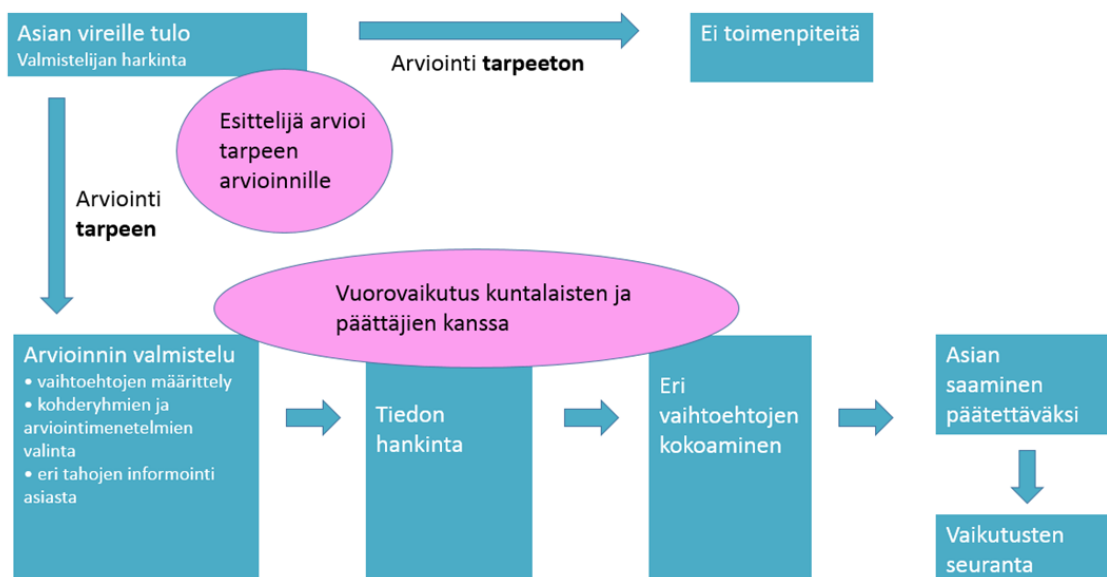
Ennakoarvioinnin tekeminen ja sen tulosten kuvaus

Kun päätösten vaikutusten ennakoarviointi tehdään, siinä käytetään apuna edellä kuvattua ennakoarvioinnin seitsemää vaihetta ja ennakolta valmisteltuja tarkistuslistaan viittavia näkökulmia.

Kun ennakoarviointi on tehty, sen tulokset kuvataan yhtenevässä muodossa helpottamaan arviointitulosten käsittelyä päätöksenteossa.

Arvioinnin apuna ja tukihenkilönä toimii tarvittaessa hyvinvointikoordinaattori. Henkilöstö koulutetaan ennakoarvioinnin käyttöön.

EVA PROSESSI

Tarkistuslista vaikutusten ennakoarvioinnin näkökulmista

Vaikutusten arviointia tulee tarkastella eri näkökulmista kulloisenkin päätöksen tarpeen mukaisesti. Tarkistuslista on ohjeellinen.

Näkökulmat jaetaan viiteen kokonaisuuteen:

1. Kuntalaisvaikutukset

Terveys ja hyvinvointi, Yhdenvertaisuus, Tasa-arvo: sukupuolten ja kieliryhmien välinen, Osallisuus, Työllisyys, Elinkeinoelämä, Tietoyhteiskuntataidot, Turvallisuus (sisältää tietoturvan), Palvelujen ja sosiaaliturvan taso, kattavuus ja saatavuus myös kunnan eri alueilla ja kielillä

2. Ympäristövaikutukset

Ihmisten elinolot, Terveys ja viihtyvyys, Maaperä, Luonnon monimuotoisuus, Ilmasto, Maisema, Kaupunkikuva, Kulttuuriperintö, Rakennettu ympäristö, Yhdyskuntarakenne

3. Henkilöstö- ja organisaatiovaikutukset

Keskinäiset toimivaltamuutokset, Uudet palveluiden tuottamistavat, Organisaation tehtävien määrä, Laatu ja menettelytavat, Henkilöstömäärä, Asema ja osallisuus, Organisaation raportointi-, tiedottamis- ja selvitysvelvoitteet ja kielelliset velvollisuudet

4. Taloudelliset vaikutukset

Väestöryhmien ja kotitalouksien asema ja käyttäytyminen, Yritysten toiminta ja niiden välinen kilpailu sekä markkinoiden toimivuus, Kunnallistalouden yhteisöjen rahoitus, Voimavarojen jako, Työllisyys ja tuottavuus, Palvelutuotannon muutos

5. Lapset ja nuoret

Lapsen ja nuoren oikeudet, lapsen edun ensisijaisuus, syrjimättömyys, lapsen ja nuoren oikeus kehittymiseen, lapsen ja nuoren näkemyksen kunnioittaminen/oikeus tulla kuulluksi, vaikutukset lapsen ja nuoren perheiden aikuisiin, vaikutukset perheiden taloudelliseen tilanteeseen, vaikutukset varhaiskasvatukseen ja lasten mahdollisuuteen osallistua varhaiskasvatukseen, vaikutukset lasten ja nuorten opetukseen ja koulunkäyntiin

Valmistelija/Esittelijä: Tarkista ennen asian valmistelua, onko tarvetta tehdä ennakoarviointi

Seuraavassa taulukossa on valmistelijalle/esittelijälle selventäviä kysymyksiä (Valmistelija/Esittelijä arvioi tarpeen päätösten vaikutusten ennakoarvioinnille)

Kohdistuvatko vaikutukset?	Kyllä välittömästi	Kyllä välillisesti	Ei	Vaikutuksen merkittävyys	Mahdolliset perustelut
Peruspalvelujen tasapuoliseen saatavuuteen tai laatuun (mm. kunnan eri alueilla)					
Kohdistuvatko vaikutukset erityisesti johonkin haavoittuvaan väestöryhmään? (esim. lapset ja nuoret, työttömät, ikääntyneet, pitkäaikaissairaat ja vammaiset, asunnottomat, pienituloiset ja maahanmuuttajat)					

Lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin (esim. psyykkiseen, sosiaaliseen ja fyysiseen turvallisuuteen, osallisuuteen, oppimiseen, harrastamiseen)					
Fyysiseen elinympäristöön (esim. asuinolosuhteisiin, ilman tai veden laatuun, jätteiden käsittelyyn, meluun, hajuun, turvallisuuteen, viihtyvyyteen)					
Sosiaalisiin tai kulttuurisiin elinolosuhteisiin (esim. yhteisöllisyyteen, osallisuuteen tai eriarvoisuuteen)					
Elintapoihin (esim. ravitsemukseen, päihteiden käyttöön, liikuntaan, virkistäytymiseen, riskikäyttäytymiseen)					
Sukupuoleen (naisten ja miesten tai tyttöjen ja poikien tasa-arvoon)					
Kieliryhmiin (kieliryhmien tasa-arvoon)					
Toimeentuloon tai koulutusmahdollisuuksiin (esim. kotitalouksien taloudelliseen asemaan, asiakasmaksuihin, siirtymävaiheisiin, opiskelupaikkoihin)					

Milloin esityksen vaikutukset ovat merkittäviä? Voit tarkastella asiaa lisäksi esimerkiksi seuraavista näkökulmista:

- Vaikuttaako esitys haavoittuvien väestöryhmien asemaan tai väestöryhmien välisen yhdenvertaisuuden toteutumiseen?
- Aiheuttaako esitys mahdollisesti riskejä sairastua, vammautua tai aiheuttaako esitys muita fyysisiä tai psyykkisiä oireita?
- Kuinka todennäköistä on, että esityksen vaikutus toteutuu?
- Onko esityksen mukaisella päätöksellä yhteisvaikutuksia tai kumuloivia vaikutuksia?
- Onko esityksen vaikutus peruuttamaton?
- Voidaanko esityksen vaikutusta kompensoida vai joudutaanko vaikutukseen sopeutumaan? Onko vaikutus tilapäinen, kausittainen vai jatkuva? Mikä on vaikutusten kesto (vuosia, kuukausia, päiviä)?

Lähteitä ja lisätietoa:

Vaikutusten ennakoarviointiin liittyviä verkkosivuja:

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/paatosten-ennakoarviointi>

<https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/osallistuminen-ja-vuorovaikutus/johtaminen-ja-kehittaminen/paatosten-vaikutusten-ennakoarviointi>